

II. Balkan Savaşı'nda Doğu Trakya'nın Bulgar İşgalinden Kurtarılması¹ Sezai ÖZTAŞ², Şenol KOÇAN³

Öz

Büyük Güçler adına Şark Meselesi'nin çözümü yolunda atılan en önemli ve o ana kadar en başarılı adım sayılan Balkan Savaşları, Türk tarihinin askeri ve toplumsal en büyük mağlubiyetlerinden biridir. Londra Antlaşması'nda çizilen Midye-Enez hattıyla Osmanlı sınırlarını belirlemeyi kendinde hak gören Büyük Güçler, Balkan devletlerinin yayılmacı politikalarının sebep olduğu II. Balkan Savaşı'ndan yararlanmak isteyen ve kaybettiği toprakların bir kısmını da olsa-başta Edirne olmak üzere-geri almayı düşünen Osmanlı Devleti'ni engellemek istemiş, tehditler savurmuştur. Balkan Savaşları, nizami harp öğretilerinin yanı sıra gayrinizami harp usullerinin de ön plana çıktığı bir savaştır. Gayrinizami harp stratejisi ve usulleri dönemin Osmanlı Ordusu'nun seçkin mensupları tarafından II. Balkan Savaşı sırasında ve sonrasında ustaca kullanılmış, Doğu Trakya ile Edirne'nin kurtarılmasında, Batı Trakya'nın kurtarılıp bölgede geçici bir idare kurulmasında etkili olmuştur. Bu çalışmanın ana konusunu II. Balkan Savaşı sırasında Osmanlı kuvvetleri ile Kuşçubaşı Eşref komutasındaki Akıncı Birliği'nin Doğu Trakya'nın kurtarılması için gerçekleştirdiği harekât ve bölgenin kurtarılması oluşturmaktadır.

Anahtar Sözcükler

Osmanlı Devleti
II. Balkan Savaşı
Doğu Trakya
Akıncı Birliği
Bulgar İşgali

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 29.03.2023

Kabul Tarihi: 06.06.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1272882

Liberation of Eastern Thrace from Bulgarian Occupation at the Second Balkan War

Abstract

The Balkan Wars, seen as a significant and successful effort by the Great Powers to address the Eastern Question, turned out to be one of the most significant military and social defeats in Turkish history. The Great Powers, having the authority to define Ottoman borders with the Midye-Enez line in the Treaty of London, aimed to prevent the Ottoman State from regaining its lost territories, particularly Edirne, during the Second Balkan War, and issued threats accordingly. The Balkan Wars showcased a blend of unconventional warfare methods and traditional military tactics. Distinguished members of the Ottoman Army employed these unconventional strategies effectively, both during and after the conflict, to liberate Eastern Thrace and Edirne, as well as to free Western Thrace and establish temporary governance in the region. This study focuses on the operation carried out by Ottoman forces and the Raider Troops led by Kuşçubaşı Eşref to liberate Eastern Thrace during the Second Balkan War.

Keywords

Ottoman State
Second Balkan War
Eastern Thrace
Raider Troops
Bulgarian Occupation

About Article

Received: 29.03.2023

Accepted: 06.06.2023

Doi:
10.20304/humanitas.1272882

¹ Bu çalışma 20-23 Ekim 2022 tarihlerinde Tekirdağ/Türkiye'de düzenlenen INCSOS VIII. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi'nde sunulan sözlü bildirinin tam metin halidir.

² Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tekirdağ/Türkiye, soztas@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1742-4200

³ YL Öğr., TNKÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tekirdağ/Türkiye, senolkocan@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0582-073X

Giriş

Balkan Savaşı, 20. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı toplumunun karşı karşıya kaldığı topyekûn savaş olgusunun ve yaklaşık on yıldan fazla sürecek savaşlar silsilesinin başlangıcını oluştururken aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesinden çekiliş sürecinin de başlangıç noktası olmuştur.

Şark Meselesi olarak adlandırılan Türklerin Avrupa'dan atılması düşüncesinin (Beydilli, 2009, s. 387) uygulamadaki ikinci büyük safhası olan Balkan Savaşı, ilk büyük safha olan 1877-1878 Rus Savaşı'ndan daha yıkıcı olmuş ve daha büyük etkiler yaratmıştır.

Balkan Savaşı, sadece mağlubiyetle sonuçlanmış ve toprak kaybına sebep olmuş bir savaş değildir. Balkan Savaşı sonucunda Rumeli'deki anavatan kaybedilmiş (Ortaylı, 2012, s. 30) ve Balkan Türklüğü soykırım tehdidiyle karşı karşıya kalmıştır. Toplumsal hafıza Balkan Savaşı'nı unutmamış, savaşın sebep olduğu askeri, siyasi ve toplumsal travma uzun süre atlatılamamıştır.

Balkan Savaşı mağlubiyeti sonrası Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki yüzölçümü 169.845 km²'den 28.282 km²'ye düşmüş, böylelikle Rumeli topraklarının %83'ü kaybedilmiştir (Akyol, 2013, s. 187). Haçlı zihniyetinin etkisinde kalan Büyük Güçler, işgal ettiği toprakları homojen hale getirmek isteyen Balkan ordularının katliamlarını görmemiş ve görmezden gelmeyi tercih etmiştir. Balkan Savaşları sonunda Balkanlar'daki Müslüman nüfusun (Arnavutluk hariç) katliamlar ve göçler sebebiyle %62 oranında azalmış olması da bu soykırım girişiminin sonucudur. Amerikalı tarihçi McCarthy'nin verdiği rakamlara göre Balkan Savaşı'nda 632.408 Müslüman öldürülmüş, 812.271 Müslüman ise 1912-1926 yılları arası Türkiye'ye göç etmiştir (McCarthy, 2014, s. 186-187).

Balkan Savaşı, 8 Ekim 1912 tarihinde Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne savaş ilanı ile başlamış, 18 Ekim 1912 tarihinde Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan'ın katılımıyla Karadeniz'den Adriyatik Denizi'ne, Ege Denizi'nden İyon Denizi'ne Osmanlı Devleti'nin Avrupa'daki toprakları üzerinde çok geniş bir alanda ve birbiriyle bağlantılı toplam on cephede gelişmiştir. Makedonya ve Doğu Trakya cepheleri savaşın sonucunu belirleyecek cepheler olarak ön plana çıkmış, Osmanlı Ordusu da Batı ve Doğu Ordusu olarak askeri kuvvetlerini ikiye ayırmış ve en büyük kuvvetlerini bu iki cepheye yığmıştır.

Makedonya'da Osmanlı Batı Ordusu'na bağlı Vardar Ordusu 23-24 Ekim 1912'de Kumanova Muharebesi'nde, 5 Kasım 1912'de Pirlepe Muharebesi'nde, 15-18 Kasım 1912'de Manastır Muharebesi'nde Sırp Ordusu'na mağlup olmuş, Adriyatik kıyılarına kadar çekilmiştir (Artuç, 1988, s. 230-233). Yunan Ordusu'na karşı iki cephede mücadele edilmiş, Tesalya'da

Alasonya, Kırkgeçit ve Yenice muharebeleri sonunda Selanik'e kadar geri çekilen 8. Kolordu teslim olmuş ve 9 Kasım 1912'de Yunan Ordusu Selanik'e girmiştir (Andonyan, 1999, s. 370-384). Epir'de ise Osmanlı kuvvetleri Yanya'yı başarıyla savunmuş ancak 6 Mart 1913 tarihinde Yanya teslim olmuştur (Artuç, 1988, s. 271). Karadağ cephesinde Sırp kuvvetleriyle ortak hareket eden Karadağ kuvvetleri çok kısa sürede Kosova'yı ele geçirmiş (Erickson, 2013, s. 61), İşkodra ise başkente en uzak savaş bölgesinde olmasına rağmen en uzun süre dayanan şehir olmuştur. Şehir, Karadağ ve Sırp kuvvetlerine başarıyla direnmişse de 23 Nisan 1913 tarihinde Karadağ Ordusu'na teslim olmuştur (Artuç, 1988, s. 297).

Trakya'da bulunan Osmanlı Doğu Ordusu ise Batı Trakya, Edirne ve Doğu Trakya'da mücadele etmiş, Batı Trakya'daki kuvvetler 28 Kasım 1912'de Bulgar kuvvetlerine esir düşmüştür (Erickson, 2013, s. 193-199).

Doğu Trakya'da ise 22-23 Ekim 1912'de Kırkkilise Muharebesi'nde Osmanlı kuvvetleri bozgun halinde geri çekilmiş (Artuç, 1988, s. 124-129), Bulgar kuvvetleri 24 Ekim'de Kırkkilise'yi (Kırklareli), 25 Ekim'de Baba-i Atik'i (Babaeski) işgal etmiştir (Andonyan, 1999, s. 464; Artuç, 1988, s. 138). Kırkkilise Muharebesi sonrası 9 Kasım'da Edirne tam anlamıyla kuşatılmıştır (Erickson, 2013, s. 188). 28 Ekim-2 Kasım 1912 tarihleri arasında Lüleburgaz Muharebesi'nde de Osmanlı Ordusu bozguna uğramış ve Çatalca savunma hattına doğru çekilmiştir (Artuç, 1988, s. 138-147). Ahmed Muhtar Paşa Hükümeti bozgunlar sonrası 29 Ekim'de istifa etmiş, yerine Kâmil Paşa Hükümeti kurulmuştur.

7 Kasım'da Çorlu, 8 Kasım'da Çerkezköy, 11 Kasım'da Silivri işgal edilmiştir. 17-18 Kasım 1912 tarihinde Çatalca Muharebesi'nde Çatalca savunma hattına çekilen Osmanlı Ordusu'na karşı saldırıya geçen Bulgar Ordusu, taarruz ettiği tüm mevzilerden püskürtülmüş, böylelikle Bulgar Ordusu İstanbul önlerinde durdurulmuştur (Erickson, 2013, s. 163, 172-176). 3 Aralık 1912'de Bulgaristan, Sırbistan ve Karadağ ile Çatalca Ateşkes Antlaşması imzalanmış, 16 Aralık 1912'de Londra'da Barış Konferansı toplanmıştır.

23 Ocak 1913 tarihinde yapılan kabine toplantısında Londra Konferansı'na verilecek cevap üzerinde karar vermek için bir araya gelinmiştir. Muhalefette yer alan İttihat Terakki'nin, Kâmil Paşa Hükümeti'ni "Edirne'yi Bulgarlara veriyorlar" propagandasıyla suçlaması sonrası Babıali'ye yürüyen bir grup İttihatçı'nın gerçekleştirdiği silahlı müdahaleyle Harbiye Nazırı Nazım Paşa öldürülmüş, Sadrazam Kâmil Paşa ise silah zoruyla istifa ettirilmiştir (Bayur, 1991, s. 268-270; Bıyıklıoğlu, 1992, s. 65). Mahmut Şevket Paşa, Sadrazam ve Harbiye Nazırlığı makamlarına getirilmiştir.

2 Şubat 1913'te ateşkes sona ermiş, kuşatma altındaki Edirne üzerindeki baskıyı azaltmak için 8 Şubat 1913 tarihinde Bolayır'dan taarruz ve Şarköy'e çıkarma harekâtı girişiminde bulunulmuştur. Eş zamanlı gerçekleştirilemeyen harekât sırasında karşı saldırıya geçen Bulgar kuvvetleri Osmanlı birliklerine ağır kayıplar verdirmiştir (Artuç, 1988, s. 252-257). 25 Mart-3 Nisan 1913 tarihleri arasında gerçekleşen İkinci Çatalca Muharebesi'nde ise Çatalca hattına yapılan Bulgar hücumları püskürtülmüştür (Erickson, 2013, s. 362-367).

26 Mart 1913'te Edirne'nin düşmesinin (Erickson, 2013, s. 356) ardından barış için arabuluculuk isteyen Osmanlı Hükümeti'ne Batılı devletler 31 Mart 1913'te nota vermiş, 4 Nisan 1913'te başlayan İkinci Ateşkes sonrası 30 Mayıs 1913'te Londra'da St. James Sarayı'nda imzalanan yedi maddelik barış antlaşmasıyla Balkan Savaşı sona ermiştir. Midye-Enez hattının batısında kalan topraklar Balkan İttifakı'na terk edilmiştir (Bayur, 1991, s. 313).

Osmanlı Hükümeti'nin İleri Harekât Düşüncesi

Kâmil Paşa Hükümeti'nin Edirne'yi Bulgarlara vereceği haberleri sonrasında Edirne'nin Bulgarlara terk edilmesini önlemek adına yapılan Babıali Baskını sonucu iktidara gelen Mahmut Şevket Paşa Kabinesi'nin Londra Antlaşması'nı imzalayıp, Edirne'yi Bulgarlara bırakması, orduyu ve halkı büyük hayal kırıklığına uğratmıştır (Bayar, 1997, s. 132). Sadrazam Mahmut Şevket Paşa'nın 11 Haziran 1913 tarihinde suikast sonucu vefatıyla Sadrazamlığa Sait Halim Paşa, Harbiye Nazırlığı'na da Ahmet İzzet Paşa getirilmiştir (Süer, 1981, s. 383).

I. Balkan Savaşı sonucunda ele geçirilen Osmanlı topraklarının paylaşılması hususunda Balkan devletlerinin arasında çıkan anlaşmazlık, Balkan Savaşı'nın ikinci safhasını başlatmıştır (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 67). 1 Haziran 1913'te Bulgarlara karşı Sırp-Yunan ittifakını sağlayan antlaşma Selanik'te imzalanmış, 29 Haziran 1913'te Bulgarların Yunan ve Sırp kuvvetlerine başlayan saldırısı ile II. Balkan Savaşı başlamıştır (Akyol, 2013, s. 174; Artuç, 1988, s. 314).

Bulgaristan'ın diğer Balkan devletleriyle giriştiği bu savaşta, Çatalca önlerinden birliklerini savaşın ağırlık noktası olan Makedonya bölgesine çekmesi, Çatalca'daki Bulgar cephesinde boşluklar oluşturmuştur. İmzalanan Londra Antlaşması hükümlerinin Balkan devletleri arasında ortaya çıkan bu yeni durumla geçersiz kalacağı düşünülmesi de kaybedilmiş topraklara yönelik ileri harekât düşüncesinin doğmasına yardımcı olmuştur. Bu düşüncenin en ateşli temsilcileri ise 10. Kolordu Komutanı Hurşit Paşa ve Kurmay Başkanı Enver Bey olmuştur (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 67).

Edirne'nin kurtarılmasıyla ilgili olarak ilk teklifin 17/18 Şubat 1913 tarihinde daha Edirne düşmeden Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından geldiği, teklifin, Mustafa Kemal tarafından yazıldığı ve altında Mustafa Kemal ile Ali Fethi (Okyar) imzası bulunduğu göze

çarpmaktadır. Mahmut Şevket Paşa'ya verilen teklifin Enver Bey etkisinde olan Paşa tarafından değerlendirilmediği, söz konusu teklif yazısının Paşa'nın kişisel belgeleri içinde bulunduğu belirtilmiştir (Sertoğlu, 1968, s. 464-465).

Celal Bayar anılarında, Mahmut Şevket Paşa Hükümeti'ne özellikle Talât ve Enver Beylerin, Bulgarların mevcut durumundan yararlanıp Doğu Trakya ve Edirne'nin kurtarılması için bir an önce harekete geçilmesi yönünde ısrar ettiklerini belirtmektedir. “Bir defa Edirne'ye girdikten sonra bizi oradan kimse çıkaramaz” diyen Talât Bey, kabine içinde kendine destek aramış, kendisi dışında kabinedeki hiç kimse ordunun mevcut haliyle Edirne macerasına girmesini istememiş, yeni bir felaket yaşanır korkusuyla bu teklifi olumlu karşılamamıştır (Bayar, 1997, s. 133). Ancak Sait Halim Paşa Hükümeti'nde ise Edirne'ye doğru harekete geçilmesi konusunda kabinede Talât Bey dışında Sadrazam Sait Halim Paşa, Şeyhülislam Esat Efendi, Adliye Nazırı Hayri Bey gibi olumlu görüş belirten kişiler yer almıştır (Bayar, 1997, s. 138).

İttihatçıların neredeyse tamamı Edirne'nin kurtarılması yönünde harekete geçilmesini ve mevcut fırsattan yararlanılmasını istemiş, Hükümet'in de bu yönde karar alacağı düşünülmüştür. Cemal Paşa anılarında, Edirne'yi geri alma düşüncesine kabinede en çok Nafia Nazırı Osman Nizami Paşa'nın muhalif olduğunu ifade etmektedir. Hatta Sait Halim Paşa'nın yalısında nazırlar arasında yapılan toplantıda verilen ara sırasında Nafia Nazırı Osman Nizami Paşa'nın Bahriye Nazırı Çürüksulu Mahmut Paşa'ya “Eğer bu defa şu zevatı bu Edirne istirdadı fikrinden vazgeçirmeye muvaffak olursam kendimi vatanıma en büyük hizmeti ifa etmiş addedeceğim” ifadesini kullandığını belirtmektedir. Sait Halim Paşa ise ileri harekât kararı almak için bir türlü çoğunluğu sağlayamadıklarından yakınmıştır. Mali durumun kötü olmasından kaynaklı olarak harekâtın maddi yönünün nasıl karşılanacağı konusunda ise Talât Bey ertesi gün Reji Müdürü Veyl ile görüşerek para konusunu çözeceğini belirtip, kabineyi iknaya çalışmıştır (Cemal Paşa, 2006, s. 57-58).

Para bulma işinin çözümü, siyasi kararı da etkilediği için Talât Bey, Tütün Rejisi Genel Müdürü Veyl'den, Reji'nin imtiyazının on beş yıl uzatılması şartıyla bir buçuk milyon lira temin etmiştir. Talât Bey, maddi konuların çözümlenmesinin ardından Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa ile görüşmüş ve onun harekâtın lehindeki kararını kabineye getirmiştir. Ancak kabinenin çoğu, hala harekâta olumsuz yönde bakmaya devam etmişlerdir. Diğer kabine üyelerini de Babıali Baskını'nın Edirne için yapıldığını, Edirne'nin geri kazanılmadığı takdirde partinin iktidarı bile kaybedeceğini hatırlatarak onları da ikna etmeyi

başarmış, gerekli mazbatayı alıp Padişah onayından da geçirmiştir (Cemal Paşa, 2006, s. 58-59).

Osmanlı Hükümeti, 8 Temmuz 1913 tarihinde elçilerine iletlediği bilgide, Bulgar kuvvetlerinin Midye-Enez hattının batısına çekilmemesi, bu konuyla ilgili yapılacak görüşmeler için karşı taraftan görüşmeleri yürütecek bir yetkili istenmesine rağmen talebin sonuçsuz kalması üzerine Osmanlı kuvvetlerin Midye-Enez hattına kadar ilerleyeceği bildirilmiş, Bulgar kuvvetlerinin çekilmeleri için Batılı devletlerin Bulgar Hükümeti nezdinde teşebbüste bulunmaları talep edilmiştir (Bayur, 1999, s. 22-23).

Londra Antlaşması imzalanmış olmasına rağmen Bulgarlar, Midye-Enez hattının doğusunda kalan toprakları hala boşaltmamış, tahliye işlemini de elinden geldiğince sürüncemede bırakmaya çalışmıştır (Süer, 1981, s. 382-383). II. Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Osmanlı Devleti, Bulgaristan'a Midye-Enez hattının doğusunu boşaltması yönünde nota vermiştir. Notaya beklenen sürede cevap verilmemesi ve Balkan devletleri arasındaki savaş durumu, Osmanlı Hükümeti'nin ileri harekât kararı almasını sağlamıştır. Öncelikle Midye-Enez hattına kadar Londra Antlaşması'nda iade edilen toprakların alınmasına karar verilmiş, ardından politik duruma göre Edirne ve Kırkkilise'nin kurtarılması için harekete geçilmesi kararlaştırılmıştır (Süer, 1981, s. 384-385).

Paris elçisi Rifat Paşa'nın 12 Temmuz 1913 tarihli Doğu Trakya'nın kurtarılması konusunda görüş belirttiği telgrafında; Bulgar Hükümeti'nin İstanbul'a temsilci göndererek olası askeri harekâtımızı engelleme düşüncesinde olduğunu, Trakya'da ileri harekâta geçmemiz gerektiğini, ileri harekâta geçtiğimiz takdirde Bulgar Ordusu'nun ya savaştan geri çekileceğini, böylece Meriç ile Ergene'ye kadar olan arazinin kurtarılabilceğini, ya da Bulgar Ordusu'nun direneceğini ve olası geri çekilişinde bölgede kesinlikle zulüm olaylarına girişeceğini, bu halde yaşanacakların savaş sebebi sayılacağını, böylelikle daha da ileri gidilmesine dayanak sağlayacağını belirtmiştir (HR. SYS, 1974/1_7. M. 10.07.1913).

I. Balkan Savaşı'nda 3. Kolordu Komutanı olarak görev yapan daha sonra Berlin Büyükelçisi olarak görevlendirilen Mahmut Muhtar Paşa'nın, 4 Temmuz ve 13 Temmuz 1913 tarihli telgrafları Edirne'ye yürüyecek Osmanlı Ordusu için alınacak siyasi kararın verilmesinde önemli bir etken olmuştur. Mahmut Muhtar Paşa 4 Temmuz 1913 tarihli telgrafında II. Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Osmanlı Ordusu'nun harekete geçmesi yönünde görüşlerini belirtmiş, 13 Temmuz 1913 tarihli telgrafında ise Yunan birliklerinin Dedeağaç'ı ele geçirip kuzey yönünde, Edirne'ye doğru ilerleyebileceği ihtimalinin değerlendirilmesi gerektiğini dile getirmiştir. (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 68).

Osmanlı Birliklerinin Midye-Enez Hattına Yürüyüşü (13-15 Temmuz 1913)

12 Temmuz 1913 tarihli Sadaret'ten Harbiye ve Hariciye Nazırlıklarına bildirilen emre göre Midye-Enez hattının doğusunda kalan bölgenin Bulgaristan tarafından boşaltılması yönünde bildirimde bulunulduğu, Bulgar Hükümeti'nin bölgeyi boşaltacağına dair Bulgar Ordusu'na emir verdiği haberinin Rus Elçisi tarafından iletilmesi üzerine, 13 Temmuz 1913 tarihinden itibaren bölgenin Osmanlı Ordusu tarafından işgal edileceği belirtilmiştir (BEO, 4194/314540. H 07.08.1331).

İleri Harekâta Katılan Nizami Kuvvetler

İleri harekâta geçecek Osmanlı kuvvetleri, Çatalca ve Bolayır savunma hatlarında bulunan Çatalca ve Bolayır ordularıdır. Çatalca hattında kuzeyden güneye 4., 3., 2., 1. ve 10. Kolordular sırasıyla yerleşmiştir. Kuzeyde 4. ve 3. Kolordulardan oluşan Sağ Kanat Kuvvetleri yer alırken, merkezde 2. Kolordu bulunmakta, güneyde ise 1. ve 10. Kolordulardan meydana gelen Sol Kanat Kuvvetleri yer almıştır (Görgülü, 2014, s. 38-41; Süer, 1981, s. 390).

Gelibolu Yarımadası'ndaki Bolayır hattında bulunan ve üç kolordudan oluşan Bolayır Ordusu ise Fahri Paşa komutasındadır. Bolayır Ordusu, 1. Mürettep (Bolayır) ve 2. Mürettep (Gelibolu) Kolordularından ve 2. Aşiret Süvari Tugayı'ndan oluşmuştur. Daha sonra bu kuvvetlere, yeni kurulan 3. Mürettep (Maydos) Kolordu da dahil edilmiştir (Süer, 1981, s. 430).

Gayrinizami Gönüllü Kuvveti: Akıncı Birliği

Kuşçubaşı Eşref Bey komutasında 10. Kolordu'nun emrinde ve önünde savaşacak olan Akıncı Birliği, Yarbay Enver Bey'in emriyle İstanbul'da oluşturulmuştur. Kuşçubaşı Eşref ve kardeşi Hacı Selim Sami komutasında Eşref Bey'in emrindeki fedailerden, gönüllülerden oluşan Akıncı Birliği'nde Aydın-Ödemiş yöresinden zeybekler ve efeler, Kafkasyalı, İranlı ve Afgan gönüllüler görev almışlardır (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 69). İleri harekâta katılması için nizamiye erlerinin de dahil edildiği Akıncı Birliği, Taksim Kışlası'nda eğitim görmüş, gayrinizami harp usullerine göre yetiştirilmiş bir askeri birliktir (Bozdağ, 1996, s. 14).

Akıncı Birliği'nin harekâttaki rolü konusunda Hurşit Paşa ile görüşen Eşref ve Enver Beyler, harekât için gerekenleri sıralamışlar ve Eşref Bey'in planını görüşmüşlerdir. Plan gereği Eşref Bey kuvvetlerine, Kolordu emrindeki Mustafa Kaptan idaresindeki Draç Torpidobotu ve Bafra Gambotuyla, Foti Kaptan idaresindeki nakliye gemileri de verilmiştir. Yedi yüz elli kişilik kuvvetin ilk anda bindirildiği gemilerle Marmara sahillerine harekâta bulunacak birliklere yardımcı olması açısından Kurmay Binbaşı Sabit Bey de birliğe dahil edilmiştir (Kutay, 1962, s. 123-124).

13 Temmuz 1913: Çatalca ve Bolayır Orduları Harekâtı

Başkomutanlık karargâhı harekâtın ilk günü olan 13 Temmuz'da Hadımköy Sancaktepe'de yer almıştır (Süer, 1981, s. 395). Çatalca hattında yer alan beş kolordu, 13 Temmuz 1913 tarihinde kendilerine verilen günlük hedefler doğrultusunda ileri harekâta başlamış ve Midye-Enez hattına doğru harekete geçmiştir.

Çatalca hattının en kuzeyinde yer alan 4. Kolordu, kendisine verilen görevi yerine getirmiş, herhangi bir düşman saldırısıyla karşı karşıya kalmadan Karacaköy-Kuşkaya Tepesi hattına ulaşmıştır. 3. Kolordu ise Kuşkaya-İhsaniye hattına ulaşmıştır. 2. Kolordu Kabakça-Akviran hattına yerleşmiştir. Kolorduya ait birlikler, iki piyade ve bir süvari bölüğünden oluşan Bulgar artçı kuvvetleriyle Kabakça tarafında karşılaşmışlarsa da çekilmelerine izin vermişlerdir (Süer, 1981, s. 391-393).

Güneydeki Sol Kanat Kuvvetleri'ne bağlı 1. Kolordu birlikleri Karasınan-Fenerköy-Haraççı'ya ulaşmıştır. 2. Tümen, Fenerköy civarında Bulgar 47. Alay 1. Taburu ile karşılaşmış, Binbaşı Todorov emrindeki Bulgar taburu 11 subay 600 er mevcutla teslim olmuştur. Mimarşinan'a götürülen Bulgar taburu daha sonra Bulgaristan'a gönderilmiştir. En güneyde yer alan 10. Kolordu ise Yapağça-Silivri arasına ulaşmışsa da emrindeki süvariler daha da ileri noktalara ilerlemişlerdir. Önce Gelevri Deresi'ne ardından Çanta Deresi'ne ulaşmışlardır (Süer, 1981, s. 393-395).

Bolayır hattında ise Bolayır ve Gelibolu Kolordularına verilen emirde 13 Temmuz'da kolordular saat 09.30'da öncüleriyle ikinci ateşkes hattına ulaşmışlardır. Araziye yayılmış olarak ilerleyen birlikler, ileri harekât sırasında herhangi bir direnişle karşılaşmamıştır. Gelibolu Kolordusu, Sivritepe-Ortaköy hattı kısmını tutmuş, Bolayır Kolordusu ise Saroz'dan itibaren ileri hattın batı kısmında yer almıştır (Süer, 1981, s. 431-432).

İlk gün sonunda tüm birlikler belirlenen hedeflere ulaşmışsa da sol kanat kuvvetlerinin hedeflenen noktanın ilerisine geçmesi, Başkomutanlık tarafından tasvip edilmemiş, tüm birliklerle eşgüdümlü hareket tarzının seçilmesi istenmiştir (Süer, 1981, s. 394).

13 Temmuz 1913: Akıncı Birliği Harekâtı ve Ereğli'nin Kurtarılması

Çatalca ve Bolayır savunma hatlarından başlayan ileri harekâtın yanı sıra eş zamanlı olarak Ereğli (Marmara Ereğlisi) ve sonrasında Tekfurdağı'na (Tekirdağ) gönüllülerden kurulu Akıncı Birliği tarafından harekât düzenlenmiş, çekilmekte olan Bulgar kuvvetlerin yaratacağı tahribatın ve yapacağı zulmün en aza indirgenmesi planlanmıştır (Süer, 1981, s. 395).

13 Temmuz 1913 Pazar günü Draç Torpidobotu ve Bafra Gambotu'nun korumasında Kumburgaz'dan gemilere bindirilen Kuşçubaşı Eşref Bey komutasındaki 4.000 kişilik Osmanlı kuvveti sabaha karşı Ereğli önlerine ulaşmıştır (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 67). Atış düzenine giren savaş gemilerinin gövde gösterisi altında Neşet Bey ve beraberinde iki Osmanlı deniz subayı tarafından şehrin Bulgar idari makamına yirmi dakikalık süre tanınan bir ultiमतomla şehri teslim etmesi bildirilmiştir. Sadrazam Tevfik Paşa'nın oğlu olan ve Fransızca'yı iyi konuşan Neşet Bey, beyaz bayrak sallayarak, beraberindeki iki deniz subayının bulunduğu bir sandalla karaya çıkmışsa da yirmi dakika sonunda aldığı olumsuz yanıtla geri gelmiştir. Durumun ciddiyetini anlayan ve hazırlıklara başlayan Bulgar kuvvetlerine karşı savaş gemilerinin yaklaşık 1500 metreden açtığı top ateşinin ardından limanın sol tarafında Fener yönünde karaya çıkmış olan Selim Sami ve Akovalı İsmail Hakkı kumandasındaki birliklerin hücumla geçmesiyle muharebe, şehir içi sokak çatışmalarına dönüşmüştür. Muharebe sonunda Ereğli düşman işgalinden kurtarılarak, gözyaşları içinde Osmanlı bayrağı binalara asılmıştır. Şehrin askeri ve idari sorumlusu olarak İsmail Hakkı Bey görevlendirilmiş, birlikler ise deniz yoluyla ikinci istikamet olan Tekfurdağı'na doğru hareket etmiştir (Kutay, 1962, s. 127-128).

14 Temmuz 1913: Çatalca ve Bolayır Orduları Harekâtı

Başkomutanlığın emrine göre planlanan güzergâhta ilerleyen birliklerin, 14 Temmuz'da Podima-Istranca-Çerkezköy-Ereğli hattına, 15 Temmuz'da da Midye-Saray-Bayatlı Çiftliği-Balaban Çiftliği-Tekfurdağı hattına ulaşması istenmiş, Bağımsız Süvari Tugayı'nın 14 Temmuz'da Uhlas Çiftliği'ne, 15 Temmuz'da ise Küçük Karıştıran'a ulaşması emredilmiştir. Bolayır Kolordusu'nun 14 Temmuz'da Ganos-Korudağ hattına, 15 Temmuz'da da Malkara-Keşan hattına ulaşacağı öngörülmüştür. Midye-Enez hattının kesinlikle geçilmemesi, Başkomutanlık'tan gelecek emrin beklenmesi ayrıca belirtilmiştir. Başkomutanlık karargâhı da Sancaktepe'den Kabakça'ya taşınmıştır (Süer, 1981, s. 396-397).

14 Temmuz 1913 günü Çatalca Ordusu'nun en kuzeydeki birliği olan Sağ Kanat Kuvvetleri'nden 4. Kolordu Podima-Istranca hattına ulaşmıştır. Istranca-Sayalık hattına ulaşan 3. Kolordu birlikleri ise saat 06.00'da hareket etmişlerse de yolların bozuk oluşu nedeniyle saat 20.00'de hedeflerine ulaşılabilmişlerdir. 2. Kolordu Sinekli-Çerkezköy İstasyonu'na ulaşmıştır. Bağımsız Süvari Tugayı, önce Velimeşe'ye ulaşmış ardından iki kol halinde Karamehmet yönünden Ergene Nehri'ne kadar ilerlemiştir. Sol Kanat Kuvvetleri'nden 1. Kolordu Küçükçavuşlu-Ereğli hattına, 10. Kolordu ise Kepenekli-Değirmenköy-Gelevri hattına ulaşmıştır (Süer, 1981, s. 398-399).

Bolayır Ordusu Komutanlığı, emrindeki kuvvetlerden Gelibolu Kolordusu'na 14 Temmuz'da Şarköy-Sofuköy-Yoluca-Yeniköy hattını, Bolayır Kolordusu'na ise Evreşe-Turhan hattını hedef olarak vermiştir. Keşan yolunu keşif görevi alan Bolayır Kolordusu Süvari Bölüğü aynı zamanda Korudağ geçitlerini de korumakla görevlendirilmiştir. 14 Temmuz'da Gelibolu Kolordusu, verilen emri yerine getirerek Yoluca-Yeniköy hattına ulaşmıştır. Kolordu kurduğu iki müfrezeyi Şarköy ve Mürefte yönünde ileri sevk etmiş, bu müfrezeler 14 Temmuz günü Şarköy ve Mürefte'yi kurtarmıştır (Süer, 1981, s. 433-434).

İki günlük yürüyüş sırasında kuvvetler ciddi bir direnişle karşılaşmamışlar, kendilerine verilen günlük hedeflere ulaşarak, plan gereğince hareket etmişlerdir. 15 Temmuz'da tüm birliklerin Midye-Enez hattına ulaşması öngörülmüştür.

14 Temmuz 1913: Akıncı Birliği Harekâtı ve Tekfurdağı'nın Kurtarılması

Edirne için bir köprübaşı görevi üstlenecek olan Tekfurdağı'na yapılacak saldırının baskın özelliği taşıması için Ereğli ile telgraf hatları önceden kesilmiş, bu şekilde Tekfurdağı'nın dünya ile bağlantısı koparılmaya çalışılarak Ereğli'nin durumundan haber alınıp hazırlık yapılması engellenmeye çalışılmıştır. Ayrıca gece karanlığında Tekfurdağı'na 5 km. uzaklıkta bulunan Çiftlik mevkiine Selim Sami Bey kumandasında çıkartılan birliklerle Tekfurdağı kuşatmaya alınmaya çalışılmıştır (Kutay, 1962, s. 129).

Bulgarların liman ve çevresine torpillerle ve mayınlarla savunma hattı oluşturması olasılığına karşılık dikkatle ilerleyen Osmanlı gemilerinin rastladığı ve sorguya aldığı bir Rum balıkçı teknesi mürettebatından alınan bilgilere göre bir gün önce liman ve çevresinin mayınladığı öğrenilmiş, Rum balıkçının rehberliğinde mayın tarlası arasından Osmanlı gemileri liman önlerine gelmiştir. Baskına uğrayan ve liman önünde Osmanlı gemilerini gören Bulgar liman muhafızlarının şaşkınlığından yararlanarak limana çıkan Cihangiroğlu İbrahim Bey komutasındaki Osmanlı birlikleri güneyden hareket etmiştir. Selim Sami komutasındaki birlikler ise şehrin kuzey yönünden baskın şeklinde saldırıya geçmiştir. Selim Sami kuvvetleri mevcudundan daha kalabalık bir Bulgar birliğini esir ederken, güneyden ilerleyen Osmanlı birlikleri limanı, hükümet binasını ve postaneyi ele geçirmiştir. Ancak Bulgarların jandarma olarak görevlendirdiği yerli Ermenilerden oluşan birliğin, şehrin batı tarafında kalan mahallelerden başlayan saldırısı karşısında Eşref Bey'in verdiği talimat ile Sami Bey ve İbrahim Bey müfrezeleri mahalleyi çembere almış ve karşı ateşle, saldırıyı susturmuştur. Çatışma mahallinde bulunan Eşref Bey de komuta ettiği birlikle hükümet binasını ele geçirmiştir (Kutay, 1962, s. 129-131).

Şehrin Bulgar idari amirinin teslim olduklarını bildirmesiyle Tekfurdağı düşman işgalinden kurtulmuş, şehir halkı Osmanlı askerini görünce sevinç gözyaşlarıyla sokaklara çıkmıştır. Bulgar Jandarma Albayı'nın ve çok sayıda Bulgar subayının da öldüğü çarpışmada, teslim olan Bulgarlara ölülerini gömme ve dini tören yapma konusunda kolaylık sağlanmıştır (Kutay, 1962, s. 131).

15 Temmuz 1913: Çatalca ve Bolayır Orduları Harekâtı

15 Temmuz'da 4. Kolordu'ya bağlı Aydın Redif Tümeni Midye'yi kurtarmış, Kolordu Midye-Bosnabayırı-Saray çizgisine, 3. Kolordu ise Pınarca-Kapaklı arasına ulaşmıştır. 2. Kolordu Çerkezköy-Velimeşe-Karamehmet hattına gelmiş, sol kanat kuvvetleri Karamehmet-Balabanlı hattına kadar ulaşmıştır. Sol kanat kuvvetleri ordu karargâhını Çorlu'da kurmuştur (Süer, 1981, 400-401).

Çorlu'nun kurtarılmasıyla ilgili olarak Bıyıklıoğlu (1992, s. 67), 10. Kolordu'nun ileri harekâtı sonucu Enver ve Hafız Hakkı Beyler komutasında batı yönünde ilerleyen nizami kuvvetlerden oluşan Osmanlı birliğinin Çorlu civarında çatışmaya girdiği ve Bulgarları yenilgiye uğratarak Çorlu'yu kurtardığını belirtirken, Bayar (1997, s. 135) ise Çorlu önlerine gelindiğinde ortada Bulgar askerinin olmadığını belirtmektedir.

Bolayır Kolordusu ise 15 Temmuz'da yürüyüşüne devam etmiş ve Keşan civarına ulaşırken, Gelibolu Kolordusu ise Malkara civarına kadar ilerlemiştir. 27. Tümen saat 05.00'te harekete geçip Malkara'yı kurtarmıştır (Süer, 1981, s. 435). Gün sonunda Bolayır Kolordusu ulaştığı ileri nokta itibarıyla Midye-Enez hattına ulaşmıştır (Süer, 1981, s. 437).

15 Temmuz günü Akıncı Birliği ise akşam saatlerinde Muratlı İstasyonu'nu ele geçirmiştir. Muratlı'ya gönderilen 5. Süvari Alayı, bir bölüğü ile Hayrabolu'yu kurtararak Bolayır Ordusu ile de temasa geçmiştir (Süer, 1981, s. 401).

15 Temmuz 1913: Akıncı Birliği Harekâtı ve Muratlı'nın Kurtarılması

Draç Torpidosu'nun ele geçirdiği Bulgar Torpil Gemisi'nden alınan bilgi üzerine Muratlı'da ciddi bir Bulgar kuvvetinin olduğu bildirilmiştir. Haberin ulaşmasının ardından Akıncı Birliği kuvvetleri, merkezde Eşref Bey, kanatlarda Selim Sami ve Cihangiroğlu İbrahim Bey kumandasında Muratlı yönünde harekete geçmiş, şehre giden yollardan ve çevresindeki coğrafi konumundan yararlanan Bulgar mevzilerinin, ateşine maruz kalınmıştır. Zaman kaybetmek istemeyen ve mevzi savaşını kabul etmeyen Eşref Bey'in cephenin merkezinden Galatasaraylı gençlerin çoğunlukta olduğu hücum koluyla yaptırdığı saldırı neticesinde savunma noktalarının bulunduğu tepeleri ele geçirmeye başlamasıyla durum Bulgarlar aleyhine

değiştirmiştir (Kutay, 1962, s. 133). Savunma hattı düşen düşmandan esir alınan yaralılar içindeki bir Bulgar Yüzbaşı'ya, Neşet Bey'in yazdığı Fransızca bildirimlerden biri verilerek şehre gönderilmiştir. Eşref Bey, serbest bırakmadan kendisiyle de görüşmüştür (Kutay, 1962, s. 134).

Muratlı Köprüsü önünde demiryolunun üst tarafını güçlü bir savunma düzeni oluşturarak koruyan Bulgarların konumu karşısında Eşref Bey, iyi seviyede Bulgarca bilen Kırcaalili Yüzbaşı Münir'i beyaz bayrak ile Bulgar tarafına yollayıp, yaralı Bulgar Yüzbaşı'na söylediklerini bu kez Münir'e tekrar ettirmiştir. Ateşkes hükümlerinin geçerli olduğunu, çekilme durumunda sorumlu tutulacaklarını söyleyen ve Edirne'deki üst komutadan talimat bekleyeceklerini bildiren Bulgar subaylarının olumsuz cevabına karşılık Eşref Bey, yüzme bilen elli askere, düşman savunmasının ardındaki nehirden geçip gerilerine sarkması yönünde talimat vermiştir. Kuşatıldıklarını fark eden Bulgar birliği, istasyonda bulunan ve kalkmak üzere olan bir trenle doğu yönünde çekilmeye hazırlanmış ancak hareket halindeki trene Osmanlı süvarilerinin bombalarla saldırması üzerine Bulgar birliği teslim olmayı kabul etmiştir. Bu şekilde şehre giren Osmanlı kuvvetleri sayesinde Muratlı'da da yeniden Osmanlı bayrağı dalgalanmaya başlamıştır (Kutay, 1962, s. 134-137).

Midye-Enez Hattı'nda İleri Harekât İçin Bekleyiş

Harekâtın üçüncü gününün akşamı Midye-Enez hattına ulaşılmıştır. Çatalca Ordusu Saray-Muratlı, Bolayır Ordusu Malkara-Keşan hattında toplanmıştır. 16 Temmuz'da henüz bir harekât emri verilmediğinden ileri harekâta geçilmemiş, birlikler Midye-Enez hattına yanaştırılmıştır. Hükümetin, Başkomutanlık'a hattın geçilmesine yönelik bir emir vermediği hatta kabine olarak bu konuda kararsız kalınıp, sonu bilinmeyen bir maceranın sorumluluğunu kimsenin almak istemediği anlaşılmaktadır (Süer, 1981, s. 402).

Bulgaristan ise Osmanlı Devleti'ne Trakya'da bırakılacak yerlerin boşaltılması için Osmanlı memurlarıyla çalışacağını, uluslararası komisyonun saptayacağı Midye-Enez hattı oluşturulana kadar mevcut geçici hattın sınır kabul edileceğini bildirmiş ve bu hatta saygı gösterilmesini istemiştir. Osmanlı birliklerinin hattı aşması nedeniyle Bulgaristan, Rusya ve Fransa'dan 14 Temmuz tarihinde Osmanlı Hükümeti'ne bu durumla ilgili baskıda bulunmasını istemiştir (Bayur, 1999, s. 36).

Önceki telgraflarda bir an önce Edirne'nin alınması için harekete geçilmesini tavsiye eden Mahmut Muhtar Paşa, 15 Temmuz 1913 tarihli telgrafında Alman Dışişleri Bakanı Jagow ile görüşmesinden sonra İngiltere'nin Londra Konferansı kararlarına riayet edilmesi yönünde taraflara baskı uygulayacağından bahsetmiş, "Enez-Midye hattını geçerse yanlıştır."

Almanlar bizim tarafımızda olsa da tarafsız kalmak zorunda kalacaktır” (Bıyıklıoğlu, 1992, s. 68) yönünde beyanda bulunmuştur.

Berlin'deki İngiliz elçisinin belirttiğine göre Almanya, Babıali'ye Midye-Enez hattının aşılması yönünde yoğun baskı yapmışsa da Almanya'nın İstanbul elçisi Wangenheim Osmanlı Ordusu'nun Edirne'yi kurtarma yönünde çok istekli olduğunu, Edirne düşüncesinden vazgeçilmesinin Hükümet'in devrilmesi anlamına geleceğini, Osmanlı tarafında Batılı devletlerin bir araya gelerek bu girişimi durdurma olasılığının olmadığı görüşünün hâkim olduğunu belirtmiştir (Bayur, 1999, s. 33).

Midye-Enez hattı, 16 Temmuz günü Bağımsız Süvari Tugayı'nın ileri hareketiyle hat üzerinde ve hattın biraz batısında bulunan Paşaköy, Örensakızı ve Kumsait köyleri ele geçirilerek aşılmıştır. Hattın 3 km batısında bulunan Ahmetbey'e yönelik ise ileri harekât yapılmamıştır. Bağımsız Süvari Tugayı'ndan iki bölük, birliklerin ileri harekâtının durduğu şu süreçte Lüleburgaz İstasyonu'nu ele geçirmiştir. Elde edilen bilgilere göre Edirne'de de sadece Bulgar 9. Süvari Alayı'nın bulunduğu belirtilmiştir (Süer, 1981, s. 403).

Akıncı Birliği'ndeki gönüllüler ise bu dinlenme sürecinde harekâtın bir an önce yeniden başlaması gerektiğini belirtmişlerdir. Akıncı Birliği Komutanı Eşref Bey, ileri harekâtın gelişim sürecini değerlendirirken Bulgar Ordusu'nda manevi çöküntünün başladığını, Osmanlı Ordusu'nda ise Balkan Savaşı başında yaşanan disiplinsiz, düzensiz yapıdan eser kalmadığını ifade etmiştir. Elde edilen bu fırsatla Bulgarların içinde buldukları vaziyetten yararlanılmamasının çok yazık olacağını belirtmiştir. Harekâtın devamı konusunda Enver Bey, Eşref Bey'in Hurşit Paşa'dan onay almasını istemiş, telefon görüşmesi sonunda Hurşit Paşa, Eşref Bey'e tüm desteğini sunacağını, Enver ve İsmail Hakkı Beyler ile ortak hareket etmesini belirtip, Hükümet'in ateşkes şartlarının bozulmasını istemediğini, bu yönde bir sorumluluk almayacağını ekleyerek, harekâta çok ileri gidilmemesini tavsiye etmiştir (Kutay, 1962, s. 139).

Akıncı Birliği, Seyitler İstasyonu çevresinde bölgedeki Bulgar kuvvetleriyle çatışmıştır. Eşref Bey, kardeşi Selim Sami, Cihangiroğlu İbrahim Bey komutasındaki birliklerin baskın şeklindeki saldırısı karşısında Seyitler mevkiindeki Bulgar birliği geri çekilmeye başlamış, yeni bir savunma hattı kurmalarına imkân verilmesini önlemek amacıyla Eşref Bey, süvari birliklerini cepheye sürüp düşmanı bozmuştur. Kaçan Bulgar birliği daha fazla dayanamamış ve Lüleburgaz, Bulgar kuvvetlerinden kurtarılmıştır. Enver Bey'e haberi veren Eşref Bey'e cevap olarak Enver Bey şunları söylemiştir: “Sizlere tebrik ve teşekkürler. Gazanız mübarek olsun. Fakat hükümet, eski hatta çekilmesinde ısrar ediyor. Vaziyet için kat'i bir karar vermek üzere, sizin ve Sami Bey'in hemen Çorlu'ya gelmenizi rica ederim.” (Kutay, 1962, s. 147-148).

Enver Bey'in Ahmet İzzet Paşa ile yapmış olduğu telefon görüşmesinde Hükümetin, Akıncı Birliği'nin ileri harekâtını desteklemediği, aksine bir an önce durdurulması gerektiği Enver Bey'e birinci ağızdan iletilmiştir (Kutay, 1962, s. 139). Akıncı Birliği'nin hattın geçilmesi konusunda yarattığı endişe, Hükümet'in ateşkes şartlarının bozulmasından ötürü Bulgar makamlarına tarziye için Lüleburgaz'a heyet göndermesine sebep olmuştur (Kutay, 1962, s. 136).

16 Temmuz günü Sol Kanat Kuvvetleri'ne bağlı bazı birliklerin hattı geçmesi nedeniyle Başkomutanlık tarafından hattın kesinlikle geçilmemesi istenmiş ve yeni uyarılarda bulunulmuştur. Lüleburgaz ve Hayrabolu'yu kurtaran süvarilerin hemen ele geçirdiği yerleri boşaltması, başka noktalar üzerinden de ihlaller söz konusu olduysa hattın doğusuna çekilmenin gerçekleştirilmesi istenmiştir (Süer, 1981, s. 404). Midye-Enez hattının geçilmesi durumunun siyasi olarak Osmanlı Devleti'ni zor durumda bırakacağından çekinen Hükümet, Avrupa kamuoyunun vereceği tepkileri öngörerek karar verip hareket etmeye çalışmıştır.

16 Temmuz 1913 tarihinde Bulgar Hükümeti ve Kral Ferdinand, Fransa'nın aracılığıyla Batılı devletlerden Osmanlı Devleti ile arabuluculuk yapılmasını istemiş, hatta Kral'ın Paris Büyükelçisi'ne çektiği telgrafta "Türkler, Kırkkilise'ye doğru yürüyorlar, herhalde bu akşam Edirne'yi almaya çalışacaklardır. Aman yardım!" (Bozkurt, 2013, s. 139) şeklinde yardım talebinde bulunmuştur. Diplomatik yollarla Osmanlı Ordusu'nun ileri harekâtını Batılı devletlerin baskılarıyla durdurmaya çalışmıştır.

Babıali'den Başkomutanlık'a 17 Temmuz saat 23.15'te ulaşan emirde Müslüman köylerinin yakılıp yıkılmasının önlenmesi, Meriç'in doğusundaki tüm bölgenin kurtarılması, kuzey sınırının belirlenmesi konularında Bulgar Hükümeti'ne görüşme teklifi götürülmesinin Padişah iradesi olduğu belirtilmiştir (Süer, 1981, s. 405). Başkomutanlık, bu görüşme teklifi üzerine zaman kaybedilmemesi gerektiğini tekrarlamış ve bu durum karşısında Hükümet'e "Eğer Edirne'nin işgali isteniyorsa vakit geçirmeyerek ivedi ilerlemek lazımdır. Yoksa her kaybedilen günün Bulgarlara kuvvet kazandıracığını ve bu hattın geçilmesi için ordunun her an emir beklediğini" (Süer, 1981, s. 406) bildirerek "teklif ile vakit geçirmek zamanı değildir" şeklinde hükümeti uyarmıştır. Ahmet İzzet Paşa'nın siyasi iradenin vereceği bir kararla hattın geçilmesini ve harekâtın bu kararla sürdürülmesini istediği anlaşılmaktadır. Hükümet bir karar almadan ordu birliklerinin hattı geçmesinin diplomatik sorunlar doğuracağını da farkında olduğundan mesuliyetin siyasi karar alıcılara yüklenmesini tercih etmiştir.

17-18 Temmuz 1913 gecesini Başkomutanlık'tan Sadrazam Said Halim Paşa'ya gönderilen telgrafa verilen cevapta Bulgarların her cephede mağlup edildikleri ve yardım

konusunda Rusya'ya sığındıkları belirtilmiş ancak Osmanlı Hükümeti'nin Londra Antlaşması'nda belirlenen sınırı geçmesinin Batılı devletlerce kabul edilmeyip, müdahale edilmesi olasılığı doğuracağı bildirilmiştir. Ateşkesi bozmadan hattın geçilmesinin meşru bir hareket olmayacağı bu nedenle savaş kararı verilerek hattın geçilebilmesi için ertesi gün saat 11.00'de Kabine toplantısı yapılacağını bildirmiştir (Süer, 1981, s. 407-408).

19 Temmuz'da yapılan Kabine toplantısında ileri harekâta karar verilmiş olmasına rağmen henüz bununla ilgili gerekli emir, askeri makamlara verilmemiştir (Süer, 1981, s. 410). 19 Temmuz 1913 tarihli Hariciye Nezareti'nden Büyük Devletlerin elçilerine yapılan bildirimde Osmanlı Hükümeti'nin Midye-Enez hattını Meriç'e kadar uzattığı, İstanbul'un güvenliği ve bölgedeki Müslüman halkın Bulgar zulmünden kurtarılması için bunun gerekli olduğu, Meriç'in yeni sınır olduğu ve kesinlikle aşılmayacağı bildirilmiştir (HR. SYS, 1974/1_36. M. 10.07.1913).

Batılı devletlere verilen 19 Temmuz tarihli bu teminatın harekâtın neden olabileceği uluslararası sorun ve tepkinin yumuşatılmasına yönelik olduğu göze çarpmaktadır.

Paris Büyükelçisi'nden gelen 19 Temmuz tarihli telgrafta Osmanlı kuvvetlerinin Edirne'ye yönelik harekâtının Fransa'da olumlu karşılanmadığı ancak konuyla ilgili tek başına herhangi bir girişimde bulunmaya niyetli olmadıkları belirtilmiştir. Edirne'nin ele geçirilmesinin Bulgarların Müslüman ve Rum tebaaya yaptığı zulmünü sonlandırmak olduğunun üzerinde durulması hatırlatılmış, Meriç Nehri'nin batı yönünde geçilmemesi önerilmiştir (HR. SYS, 1974/1_32. M. 10.07.1913).

20 Temmuz tarihli Viyana Sefiri Hüseyin Hilmi Paşa'nın Hariciye Nezareti'ne ilettiği telgrafta ise Edirne'ye ilerleyen Osmanlı kuvvetlerinin bu hareketinin Avusturya ve Kont Berchtold nezdinde iyi karşılanmadığı, Batılı devletlerin bu durum karşısında Osmanlı Hükümeti'ne baskıda bulunacaklarını bildirmiştir (HR. SYS, 1974/1_49. M. 10.07.1913).

Vurgulanması gereken bir nokta da birliklerin Çatalca'dan bu yana ileri harekâtı sırasında yaptıkları gözlemlerde, Türklerin ikamet etmediği Belgrad, Istranca ve Saray kasabaları haricinde bölgede tahrip edilmemiş, yakılıp yıkılmamış hiçbir Türk yerleşim yeri kalmadığının tespiti olmuştur. Bazı yerleşim yerlerinde sadece Türk mahalleleri tahrip edilmiştir. Bunun dışında son zamanlarda Rumların yaşadığı köylerde de tahribatlar yapılmıştır. Bunlara ek olarak camilerde yağmalar yapılmış, değerli eşyalar çalınmış, hatta değerli mezar taşları bile yağma ve talana uğramıştır (Süer, 1981, s. 409). Başkomutanlık tarafından Sadaret'e bildirilen bu durumun yabancı basınla paylaşılmasının Avrupa'da kamuoyu oluşturma açısından önemi belirtilmiştir (Süer, 1981, s. 403).

Edirne ve Kırkkilise'ye yönelik harekât emri beklenirken Bolayır Ordusu'na bağlı kuvvetler bu süreçte Enez, İpsala ve Cisir-i Ergene'yi kurtarmaya yönelik küçük çaplı harekâtlarda bulunmuşlardır.

16 Temmuz 1913: Enez ve İpsala'nın Kurtarılması

Bolayır Kolordusu'na gelen istihbarata göre Enez'in Yunan kuvvetleri tarafından ele geçirildiği belirtilmiştir. Enez'i geri almak için 15 Temmuz'da Mürettep Alay'dan bir tabur Enez için harekete geçirilirken Keşan'daki Süvari Bölüğü'nün bir keşif koluyla Enez'e gönderilmesi istenmiştir. Birlikler, Enez'e aynı zamanda ulaşmıştır. Güvenlik önlemi alınarak şehre haber gönderilmiş, müfrezeyi karşılamaya gelen şehir halkı, Yunan kuvvetlerinin bulunmadığını, Bulgarların Meriç'i geçtiğini ancak sahil kesiminde bazı Bulgar kuvvetlerinin olduğunu belirtmiştir. Müfreme Enez'i işgale başlamış, taburun kalanı da sabaha karşı Enez'e ulaşmış ve sahil kesiminde bulunan Bulgar askerleri esir edilmiştir (Süer, 1981, s. 436-437).

Bir taburunu Enez'e gönderen Mürettep Alay bir taburunu da 16 Temmuz'da İpsala'yı kurtarmak için göndermiştir. İpsala'ya giren tabur, bomboş bir şehirle karşılaşmış, şehirde sadece 1'i yaşlı kadın 17'si erkek 18 Türk ve 4 Hristiyan kalmıştır. İpsala'da bol miktarda buğday ve arpa ayrıca yirmi sandık piyade cephanesi de ele geçirilmiştir (Süer, 1981, s. 437-438).

20 Temmuz 1913: Cisir-i Ergene'nin Kurtarılması

20 Temmuz günü Mürettep Nizamiye Tümeni'nin öncüleri Kavacık'a ulaşmış, köyün kuzey tarafındaki tepelerde yaklaşık 500 komitacı ve 1.500 Bulgar askerinin saldırısına uğramıştır. Tümen, bu kuvvetleri mağlup etmiş, Cisir-i Ergene (Uzunköprü) yönünde çekilmelerini sağlamıştır. İki şehit ve beş yaralı veren Tümen'e karşılık, Bulgar kayıplarının hayli fazla olduğu, öncü Alay Komutanı Yarbay Abdülvahit'in raporunda belirtilmiştir (Süer, 1981, s. 441-442).

Süvari Bölüğü'nden gelen keşif raporuna göre Bulgar halkı ve askerlerinin Cisir-i Ergene'den Dimetoka yolu üzerinden çekildikleri ancak şehrin kuzey tarafında artçı kuvvetleri bıraktıkları bu artçıların savunma düzeni alıp tahkimata başladığı belirtilmiş, harekâtın devamı için emir beklediğini ilave etmiştir.

Verilen emirde Cisir-i Ergene İstasyonu'nun kurtarılması, düşmanla temasın kaybedilmemesi istenmiştir. Öncü birlikler saat 14.30'da Cisir-i Ergene'nin güneybatısına ulaşmıştır. Alay komutanı, savunma için hazırlanan Bulgar kuvvetlerinin yan ve gerisine sarkmaya imkân sağlayacak bir geçitin olduğunu yerli Türk halktan öğrenmiş, bu geçit

kullanılarak Süvari Bölüğü nehri geçip Dimetoka yönünden tepeye yaklaşmış, bu sıralarda Tümen'in diğer birlikleri de Cisir-i Ergene'ye ulaşmaya başlamıştır. Durumun ciddiyetini anlayan yaklaşık iki bölük Bulgar kuvveti, yapılan ihtar sonrası çekilmeye başlamış, Bulgarların boşalttığı tepe ve Cisir-i Ergene İstasyonu ele geçirilmiştir. Bu sırada da Mürettep Nizamiye Tümeni'nden birlikler Cisir-i Ergene'yi kurtarmıştır. İstasyonda Bulgarlardan kalan bir miktar erzak ele geçirildiği gibi içleri arpa dolu altı zahire ambarına el konulmuştur (Süer, 1981, s. 442-443).

Osmanlı Kuvvetlerinin Meriç'e Doğru İlerleyişi

16 Temmuz'dan beri Midye-Enez hattını geçiş emri bekleyen Osmanlı kuvvetlerine ileri harekât emri 20 Temmuz gecesi gelmiştir. 20 Temmuz 1913 tarihli Başkomutanlık emrinde 21 Temmuz'da Midye-Enez hattının geçileceği bildirilmiştir. Emirde Edirne ve Kırkkilise yönünde görevli birliklerin harekete geçmesi istenmiş, harekât sırasında tahrip, tecavüz gibi fiillerin yapılmaması kati şekilde belirtilmiştir (Süer, 1981, s. 411). Meriç Nehri'ne doğru ileri yürüyüşte öncelikli iki hedef Kırkkilise ve Edirne olmuştur. Bu iki önemli nokta için hazırlanan birliklerin hızlıca hareketi sırasında diğer birlikler ise kendilerine verilen hedefler doğrultusunda ileri harekâtlarını gerçekleştirmişlerdir.

21 Temmuz günü Çatalca ve Bolayır Orduları eş zamanlı olarak harekete geçmiş, Çatalca Ordusu sağ kanadında yer alan Aşiret Süvari Tugayı Kırkkilise'ye ilerlemiştir. Sol kanattaki Bağımsız Süvari Tugayı doğudan ve Bolayır Ordusu 2. Aşiret Süvari Tugayı da Meriç Nehri batısından Edirne'ye doğru ilerlemiştir (Süer, 1981, s. 445). Eşref Bey komutasındaki Akıncı Birliği ise Edirne yönünde ilerleyecek kuvvetler içerisinde yer almıştır.

Alınan istihbarata göre Lüleburgaz çevresinde toplanan Bulgar kuvvetleri, köprüleri tahrip etmiş ve Kırkkilise'ye çekilmiştir. Başkomutanlık 20 Temmuz saat 16.35'te verdiği emirle Bulgarların çekilirken daha fazla zarar vermemeleri için Çatalca ve Bolayır kuvvetlerinin Kırkkilise ve Edirne yönünde hemen harekete geçirilmesini istemiştir (Süer, 1981, s. 413). Emrin gelmesiyle sol kanat kuvvetleri öncüler, 20 Temmuz akşamı Saranlı Çiftliği-Baba-i Atik İstasyonu hattına, Mamuretülaziz ve Amasya Tümenleri ise Alacaoğlu-Havlıobası hattına yerleşmiştir (Süer, 1981, s. 411).

21 Temmuz günü ise Çatalca Ordusu, Midye-Enez hattını geçmiş, Vize-Cevizli-Türkbeyi ve Ayvalı-Baba-i Atik hattına kadar ulaşmıştır. Gelibolu Kolordusu Arslanlı-Şerbetler yönünden Ergene'yi geçmiş, Bolayır Kolordusu ise Çiftçeşme-Demircili-Sürgülü hattına ulaşmıştır (Süer, 1981, s. 445).

21 Temmuz'da Bolayır Ordusu'na bağlı Bağımsız Süvari Tugayı, Meriç Köprüsü'nden geçip Edirne yönünde ilerlemiştir. Meriç'in batısı ile kuzeyi arasındaki bölgeyi kapama, köprüleri koruma ve Edirne'ye ilerleme emri almıştır. Tugay'ın arkasından onu destekleyecek bir piyade alayı da görevlendirilmiştir. Tugay ve alay 21 Temmuz akşamına kadar yürüyüşüne devam etmiş, herhangi bir düşman unsuruna rastlamadan Edirne'ye 4 saat mesafedeki Sofular'a ulaşmıştır (Süer, 1981, s. 446).

21 Temmuz 1913: Vize ve Kırkkilise'nin Kurtarılması

Sağ Kanat Aşiret Süvari Tugayı, 2. Kolordu'ya bağlı 22. Aşiret Süvari Alayı (iki nizamiye süvari bölüklü) ve 29. Tümen'e bağlı 87. Piyade Alayı'dan (makinelî tüfek bölüğü ve bir dağ bataryası ile kuvvetlendirilmiş) oluşan kuvvetler Kurmay Binbaşı Fahrettin (Altay) komutasında Kırkkilise harekâtında görevlendirilmiştir. Bu kuvvetler Çakıllı, Kavacık, Edriköy bölgesinde bulunmuştur (Süer, 1981, s. 408-410).

21 Temmuz'da Çakıllı-Kavacık-Edriköy hattından hareketle Kırkkilise yönünde ilerleyen Binbaşı Fahrettin emrindeki kuvvetler, Vize'ye geldiğinde bir Bulgar taburunun müdahale girişimiyle karşılaşmıştır. Bulgar kuvvetlerine silahlarını bırakıp sınıra doğru gidebileceklerini yoksa esir edileceklerinin belirtilmesi üzerine Bulgar birliği silahlarını bırakıp kuzeye doğru çekilmiştir. Vize şehrinde yeterince kuvvet bırakan Binbaşı Fahrettin, Kırkkilise yönünde ilerleyişine devam etmiştir (Altay, 1970, s. 67-70). 21 Temmuz saat 15.30'da Kırkkilise doğusundaki köprüden geçen öncüler, Bulgar birliğinin şehir içine çekildiğini tespit etmiştir. Düşman kuvveti hakkında net bir bilgi olmadığından Kırkkilise'yi kuşatmaya başlayan kuvvetleri, Bulgarlar zayıf tüfek ateşiyle karşılamıştır. Her yönden sarıldığını fark eden Bulgar birliği, dikkatleri dağıtıp çekilişlerini kolaylaştırmak için cephanelikleri ve önemli binaları havaya uçurmaya başlamışlardır (Süer, 1981, s. 414).

Fahrettin Altay anılarında Kırkkilise önlerine geldiklerinde şehirden top seslerinin gelmesi üzerine saldırı hazırlığına başladıklarını ancak şehrin doğu tarafındaki köprüden beyaz mendil sallayarak gelen bir bisikletlinin Bulgar askerlerinin cephanelikleri imha ettiği haberini vermesi üzerine süratle şehre girdiklerini belirtmiştir (Altay, 1970, s. 68). Binbaşı Fahrettin'in emriyle süvarilerin şehir içine çeşitli yönlerden ilerleyişiyle saldırı başlamıştır. Türk süvarisini gören Türk halkı elinde bayrağı, gözünde sevinç gözyaşıyla sokaklara çıkmıştır. Türk süvarilerinin kurtardığı şehirde güvenliğin sağlanması için önlemler alınmış ayrıca Binbaşı Fahrettin, Kırkkilise'nin kuzeybatısına ve Tırnovacık'a da birer süvari alayı göndermiştir. Nizamiye bölükleriyle şehir güvenliği sağlanmıştır. Cephanelik patlamaları devam ettiği için müdahale edilememiştir. Bulgar çete veya artçılarının yaptığı eylemi gerçekleştirenler ise

bulunamamıştır. Hükümet binaları koruma altına alınmış, konsoloslara nezaket ziyareti yapılmıştır. Binbaşı Fahrettin'in emriyle şehrin müftüsü mutasarrıf olarak görevlendirilmiştir. Binbaşı Fahrettin ilettiği raporla durumdan Ordu Komutanlığı'nı haberdar etmiştir. Kendisini kutlayan Ahmet Abuk Paşa telgrafında Edirne'ye ilerlemesine gerek olmadığını belirtmiştir (Süer, 1981, s. 414-415).

Tugay'a bağlı piyadeler ise 22 Temmuz'da Kırkkilise'ye ulaşmıştır. Bu kuvvetler 19/20 Temmuz gecesi Çakılköy'den hareketle Vize-Kırkkilise yönünde yürüyüşe geçmiştir. Gece muharebesi eğitimi almış ve seçilmiş piyadelerden oluşan kuvvetler, 21 Temmuz sabaha karşı Pınarhisar'a ulaşmışlardır. Yorgun erlerden bir bölük, şehrin güvenliği için bırakılmıştır. Kalan kuvvetlerle 21 Temmuz öğleden sonra yürüyüşe geçilmiş, gece de yürüyüşe devam edilmiş ve 22 Temmuz'da Kırkkilise'ye ulaşılmıştır. Binbaşı Fahrettin'in emrindeki kuvvetler harekât sırasında Vize'de 40, Pınarhisar'da 35 Bulgar askerini esir almıştır (Süer, 1981, s. 415-416).

21 Temmuz 1913: Lüleburgaz, Baba-i Atik ve Havsa'nın Kurtarılması

21 Temmuz'da Küçükkarıştıran'dan Edirne yönünde harekete geçen Bağımsız Süvari Tugayı ve bağlı birlikler, Lüleburgaz'daki Bulgar kuvvetleriyle gerçekleşen çatışmanın ardından 1'i subay, 6'sı yaralı toplam 114 esir almış ve Lüleburgaz'ı kurtarmıştır (Bozkurt, 2013, s. 140).

Eşref Bey, Akıncı Birliği'nin 3.000 gönüllüsü, bir alay süvari kuvveti ve Enver Bey kuvvetlerinin katılımıyla yaklaşık 5.000 mevcutlu birliğiyle, 21 Temmuz'da Baba-i Atik'e gelmiştir. Edirne'deki Bulgar garnizonundan herhangi bir saldırı girişimi gerçekleşmemiştir. Baba-i Atik'te halkın da desteğiyle Eşref Bey'in imam, papaz, hahamı çağırıp evlerden yemek için kap istemesi ve parası peşin ödenerek alınan et ve erzakla yapılan yemek, emrindeki askerine harekât başından beri verilen ilk ve son sıcak yemek olmuştur. Eşref Bey ve Baba-i Atik'e gelen Enver Bey yemek kazanı başında harekâtın planına son şeklini vermişlerdir. Kurmay Binbaşı Sabit Bey de Havsa'nın idaresiyle görevlendirilmiştir (Kutay, 1962, s. 152).

Havsa hârekâtı, Edirne yolu çevresindeki arazi üzerine yayılmış Bulgar karakollarına müdahale edilmeyip, saldırı yapılmaksızın arkada bırakılmak suretiyle süvari ilerleyişi şeklinde gerçekleşmiştir. Durum karşısında şaşırان ve olası piyade hücumunu bekleyen Bulgar karakol muhafızları mevzilerini boşaltıp, Edirne yönünde kaçmışlardır. Küçük bir muhafız birliğinin kontrolünde olduğu anlaşılan Havsa böylece kurtulmuştur (Kutay, 1962, s. 153).

22 Temmuz 1913: Edirne'nin Kurtarılması

Edirne harekâtında Albay İbrahim Bey komutasındaki Bağımsız Süvari Tugayı ve Kurmay Binbaşı Sabit Bey komutasında 82. ve 93. Piyade Alayları'ndan oluşan ve iki makineli tüfek bölüğü ve iki dağ bataryası bulunan Piyade Tugayı görev almıştır. Enver Bey de özel görevli olarak komuta kadrosunda yer almıştır. Bolayır Ordusu'nda da Edirne harekâtına katılmak üzere bir süvari tugayı ve bir piyade alayı hazırlanmış ve bu kuvvet Kuleliburgaz yönünden Edirne'yi ablukaya almak için Cısr-i Ergene'de görevlendirilmiştir (Süer, 1981, s. 409-411). 21 Temmuz günü Edirne'yi kurtarmak için Küçükkarıştıran'dan harekete geçen Bağımsız Süvari Tugayı ve bağlı birlikler Lüleburgaz, Baba-i Atik ve Havsa'dan sonra Edirne'nin dış mahallelerine ulaşmışlardır (Süer, 1981, s. 416). İyi seviyede Fransızca konuşan Galatasaraylı Halet Bey, üç saatlik süre içinde teslim olmaları için Bulgar makamlarına teslim bildirimini iletmek üzere bir at üzerinde elinde beyaz bayrakla gönderilmiştir (Kutay, 1962, s. 154).

Kan dökülmeden şehrin teslimini sağlamak için Halet Bey ilk olarak bir Bulgar Yüzbaşıyla görüşmüştür. Bir Bulgar Binbaşının da daha sonra katıldığı diğer görüşmede, Bulgar subaylar teslim teklifinin yazılı yapılmasını istemiştir. Durumu Yarbey Enver'e bildiren Halet Bey'e, Enver Bey'in kaleme aldırıldığı yazılı teslim teklifi verilmiş ve Bulgar komuta heyetine vermesi istenmiştir (Süer, 1981, s. 416-417). Ayşekadın Kışlası'nda gözlerinin bağlandığını söyleyen Halet Bey, Bulgar Generali Velko Velchev'in Sofya'dan emir almadıkça teslim teklifini kabul edemeyeceğini belirtmiştir (Kutay, 1962, s. 154).

Halet Bey'in yeniden Bulgar karargâhına gitmesinin ardından Sazlıdere civarına gelen Yarbey Enver, Yüzbaşı Aziz ve Eşref'ten 2. Süvari Alayı ile Bosnaköy'e gidip Meriç'i geçmelerini ve Meriç'in batı tarafından Tunca-Meriç arasını kuşatmasını istemiştir. Tatarköy ve Cısr-i Mustafapaşa yönüne keşif kolları gönderilmesi ve Bolayır Ordusu'nun süvarileriyle temasa geçilmesi de istenmiştir. 7. Süvari Alayı'nın Suloğlu, Ortakçı ve Hacıdanişment yönünde keşif kolları düzenleyip batıda Sofular'a kadar ilerleyerek Pravadi ile Tunca nehirleri arasındaki araziye örtmesi istenmiştir (Süer, 1981, s. 417).

Saat 20.00'de geri dönen Halet Bey, teklifin reddedildiğini belirtmiş (Süer, 1981, s. 417-418), böylece Bağımsız Süvari Tugayı Komutanlığı, 22 Temmuz günü Edirne'ye hücumla geçilmesine karar vermiştir. Sabah erken saatlerde Yarbey Enver'in emir subayının getirdiği haberde güneyden Türk askerinin Edirne'ye girdiğini, kendisinin de beraberindeki kuvvetlerle şehre ilerlediğini belirtmiştir. Yarbey Enver de maiyetiyle Edirne'ye doğru hareket etmiştir.

Eşref Bey'in müfrezesinin sabahın erken saatlerinde Edirne'ye girdiği anlaşılmıştır (Süer, 1981, s. 418-419).

Akıncı Birliği, Edirne harekâtında verilen emir çerçevesinde planını hazırlamış ve gece yarısından sonra harekete geçmiştir. Eşref Bey'in hazırladığı plana göre; Akıncı Birliği'nden seçilen ve her birinde tahrip çantası bulunan yirmi beş kişilik bir müfreme, Bosnaköy'e inip, telefon-telgraf hatlarını kesecek, bu teller ile köyden elde edilecek ahşap malzemeyle sal yapıp Arda Nehri geçilecek, baskınla tabyalar tahrip edilecektir (Bozdağ, 1996, s. 21; Kutay, 1962, s. 154-159).

Plan doğrultusunda altısı Galatasaraylı gençlerden toplam yirmi beş kişilik müfrezenin başına Eşref Bey geçip hareket edilmiş ama boşaltılmış olan Bosnaköy'de sal yapımı için hiçbir ahşap malzeme bulunamamıştır. Sabaha kadar Arda Nehri boyunca ilerlenmiş ve Ayşekadın Mahallesi'ne ulaşılmıştır. Bulgarların şehir hapishanesini boşaltması üzerine köyüne dönmekte olan bir Rum'dan bilgi alınmıştır. Rum köylü, Edirne'ye Türk Ordusu'nun geldiği için hapishanenin boşaltıldığını ve şehirde kaosun başladığını söylemiştir. Eşref Bey'in fırsatı kaçırmak istemeyerek harekete geçmesiyle müfreme baskın şeklinde Ayşekadın Topçu Kışlası'na doğru ilerlemiştir. Kapıdaki nöbetçi Bulgar askerleri, akıncıları görünce kışlaya girmişlerdir. Müfreme de kışlaya girmiş, Bulgarca bilen dört akıncının kışlanın Bulgar komutanıyla görüşmesinde şehrin Osmanlı askeri tarafından kuşatıldığını belirtmesiyle kışla teslim alınmıştır. Bulgar askerleri esir edilmiş, silahları toplanmış ve düşman birliği etkisiz hale getirilmiştir. Dudullulu Hüseyin Pehlivan ve beraberindekiler kışlada kalmış, diğerleri Hükümet binasına ilerleyerek bir müfreme Bulgar askerinin koruduğu binayı ele geçirmişlerdir. Bulgar askerleri bir odaya hapsedilip, silahları alınmıştır (Bozdağ, 1996, s. 22-23; Kutay, 1962, s. 160-162).

Hükümet Konağı bahçesinde Tabip Yüzbaşı kıyafetli bir kişi Eşref Bey'in dikkatini çekmiştir. Esir düşmüş olan bu doktor, beraberindeki elli esir Osmanlı askeri ile sokakları süpürmekle görevlendirilmiştir. Bu esir asker ve beraberindeki elli Türk esirine Bulgarlardan alınan silahlar verilmiş ayrıca Eşref Bey, imamları ve muhtarları toplayıp, Türk halkına silah dağıtılmasını sağlamıştır (Kutay, 1962, s. 163-164). Edirne'nin kuşatıldığını düşünen düşman garnizonundan geri kalan birlikler, Mihal Köprüsü üzerinden kaçmaya başlamıştır. Yanındaki az kuvvetle çekilen Bulgar birliklerine müdahale edemeyen Eşref Bey, sadece çekilen Bulgarları seyretmek zorunda kalmıştır. Gönenli Çakır Efe aracılığıyla Eşref Bey, Enver Bey'e haber iletilmesini ve süvari birliği gönderilmesini istemiştir. Kara Ahmet emrinde bir bölük süvari, Selim Sami ve Cihangiroğlu İbrahim Beyler hemen şehre girmişlerdir (Kutay, 1962, s.

164). Edirne halkı sevinç gözyaşları içinde Türk askerini karşılamış, halk tabyalar bölgesine çıkmış, bölgede sevinçten ateş edenler olmuştur. Bu tüfek seslerinin ilk başta çatışma sesi olduğu sanılsa da gerçek sonradan anlaşılmıştır. Bulgarlar, Edirne'yi 21/22 Temmuz gecesi boşaltmaya başlamış, son çekilen grup saat 04.00'te şehirden ayrılmıştır. Bulgarlar kaçarken 105 mm'lik toplarını da bırakmışlardır (Süer, 1981, s. 419).

Yarbay Enver, 22 Temmuz saat 10.30'da Başkomutanlığa şu telgrafi çekmiştir: “şimdi Edirne'ye girildi, Bulgarlar Mustafapaşa istikametine çekildi. İstihkamlar ve toplar elimizdedir” (Süer, 1981, s. 419). Başkomutanlık'tan Albay İbrahim, Yarbay Enver ve Binbaşı Fahrettin'e ayrı ayrı tebrik telgrafları çekilmiştir. Padişah, Hükümet ve Sadaret durumla ilgili ayrı ayrı bilgilendirilmiştir. Enver Bey, “Çanakkale'den evvel, hayatımda hissettiğim en büyük saadet bu idi” (Kutay, 1962, s. 164) demiştir. Enver Bey, Edirne'nin kurtarılmasıyla “Edirne Fatih” olarak anılmaya başlanmıştır. Edirne'ye vali olarak Dahiliye Nazırlığı yapmış Hacı Adil Bey atanmıştır.

Edirne'nin Kurtarılması Sonrasındaki Harekât

Akıncı Birliği, Edirne'nin kurtarılması sonrası harekâtına devam etmek istemiş, Eşref Bey'in bu talebini Enver Bey kabul etmiştir. Artık hareket ve faaliyetlerinden Osmanlı Hükümeti'nin mesul tutulamayacağı bir duruma geçilmiştir (Kutay, 1962, s. 168). Cısri Mustafapaşa, Habibçe, Yenice ve Harmanlı, Akıncı Birliği'nin düzenlediği harekâtlarla ele geçirilmiş hatta bölgede yerel idareciler görevlendirilmiştir. Ancak Meriç'in batısında gerçekleştirilen hareketin dördüncü günü Kurmay Binbaşı Muzaffer Bey süvari müfrezesiyle, Eşref Bey'i bulmuş, kendisine Hurşit Paşa'nın ileri harekâtın sonlandırılıp geri dönülmesini istediği mektubunu getirmiştir (Bozdağ, 1996, s. 30-31; Kutay, 1962, s. 180-181). Eşref Bey, Hurşit Paşa'nın emrine uyararak ele geçirilen ganimetlerle beraber Akıncı Birliği'nin başında Edirne'ye dönmüş, Talât Bey ve Hacı Adil Bey'in hazırlattığı törenle karşılanmıştır (Kutay, 1962, s. 180-181). Bulgar sınırları içerisinde kalmış eski Türk şehirleri çevresinde ve Türk nüfusunun yoğun olduğu bölgelerde harekâtına devam etmiş olan Akıncı Birliği'nin faaliyetleri, başta Bulgar Hükümeti olmak üzere Balkanlar'da Türk nüfuz alanının yayılmasından korkan tüm Batılı devletler tarafından Osmanlı Hükümeti'ne sert bir şekilde şikâyet edilmiş ve Osmanlı Hükümeti tehdit yoluyla korkutulmak istenmiştir. Bulgaristan'ın eski müttefikleri karşısında aldığı mağlubiyetler neticesinde 10 Ağustos 1913 Bükreş Barış Antlaşması'yla II. Balkan Savaşı sona ermiştir. Romanya Silistre, Tutrakan dahil Dobruca'nın güneyini almış, Yunanistan Doğu Makedonya'yı topraklarına katarken, Sırbistan İştıp ve Koçana'yı alarak Makedonya'daki topraklarını büyütmüştür (Bayur, 1999, s. 96-97). 29 Eylül

1913 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşması ile Edirne, Kırkkilise başta olmak üzere Midye-Enez hattı ile Meriç arasındaki şehirler Osmanlı Devleti topraklarına katılmış, Batı Trakya ise Bulgaristan'a verilmiştir (Bozkurt, 2013, s. 143).

Sonuç

I. Balkan Savaşı'na son veren Londra Antlaşması ile Osmanlı Devleti'nin Midye-Enez hattının batısında kalan topraklarının elden çıkması, toplumun tüm kesimlerinde büyük bir üzüntüye sebep olmuştur. Özellikle eski başkent Edirne'nin kaybının kamuoyunda yarattığı olumsuz hava, İttihat Terakki'nin iktidarını da zora sokmuştur. Babıali Baskını'nın sebebinin Edirne'nin düşmana bırakılmaması olduğu dikkate alındığında en azından Edirne'nin geri alınması yoluyla İttihat Terakki'nin Londra Antlaşması ile kaybolan imajının bir nebze olsun giderilebileceği düşünülmüştür. Siyasi çevrelerde Fransa'nın 1871 Frankfurt Antlaşması ile Almanya'ya terk etmek zorunda kalıp geri almak için yaklaşık 50 yıl uğraştığı Alsace-Lorraine ile eş tutulan (Armaoğlu, 2020, s. 331-332), halk nezdinde ise adeta evlat acısı olarak görülen Edirne'nin 30 Mayıs-22 Temmuz tarihleri arasında yaşadığı yaklaşık iki aylık işgal sonrası kurtarılmasının, Balkan Savaşı'nın ordu ve toplum üzerinde yarattığı travmayı az da olsa hafiflettiği söylenebilir. Aynı zamanda İttihat Terakki Hükümeti, Edirne'nin geri alınmasıyla siyasi konumunu güçlendirmiş ve halk nazarında itibarını koruyabilmiştir.

Kadim Hristiyan toprakların Türk işgalinden kurtarılması olan Şark Meselesi'ne sıkıca sarılmış olan Büyük Güçler'in nezdinde Haçlı doktrinine karşı küçük bir başarı gibi görülen Doğu Trakya ve Edirne'nin kurtarılması gerçekte daha büyük anlamlar taşımaktadır. Osmanlı Devleti, son iki yüzyıl içinde yaşadığı toprak kayıplarına karşılık olarak ilk kez kaybettiği bir bölgeyi Büyük Güçler'in tüm tehditlerine rağmen geri almayı başarmıştır. Büyük Güçler'in gözünde bu durum bir Reconquista'dır.

Tarih literatürüne İspanyolca yeniden fetih anlamıyla giren, 15. yüzyıl İspanyası'nda Endülüs Müslümanlarından İspanya topraklarının geri alınışını ifade eden ve Hristiyanlık'ın İslam karşısında elde ettiği zaferi temsil eden Reconquista terimi, Doğu Trakya ve Edirne'nin kurtarılmasıyla karşıt bir anlama kavuşmuştur. İlk İslâm Reconquista'sı olarak kabul edebilecek bu harekât, Şark Meselesi'ne Türk Kurtuluş Savaşı öncesi vurulan önemli bir darbe olmuştur. Edirne Fatih lakabını alacak olan Enver Bey'in Edirne Telgrafhanesi'nden çektiği "Biz, buradayız ve burada kalacağız!" (Şakir, 2020, s. 460) cümlesiyle ünlenen telgrafı, Balkan devletlerinin zaferiyle verdiği statüko sözünü unutan iki yüzlü Batı'ya karşı milli duruş ve tavrın karşılığı olmuştur.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO).

4194/314540 (H 07.08.1331).

Hariciye Nezâreti Siyasi (HR. SYS).

1974/1_7 (M 10.07.1913); 1974/1_32 (M 10.07.1913); 1974/1_36 (M 10.07.1913); 1974/1_49 (M 10.07.1913).

Kitap ve Makaleler

Akyol, T. (2013). *Rumeli'ye veda 100. yılında balkan bozgunu*. İstanbul: Doğan Kitap.

Altay, F. (1970). *10 yıl savaş 1912-1922 ve sonrası*. İstanbul: İnsel Yayınları.

Andonyan, A. (1999). *Balkan Savaşı*. (Z. Biberyan, Çev.). İstanbul: Aras Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1913).

Artuç, İ. (1988). *Balkan Savaşı*. İstanbul: Kastaş Yayınları.

Bayar, C. (1997). *Ben de yazdım Millî Mücadeleye giriş*. İstanbul: Kitapları.

Bayur, Y. H. (1991). *Türk İnkilâbı Tarihi*. (3. Baskı). Cilt II Kısım II. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Bayur, Y. H. (1999). *İkinci Balkan Savaşı II*. İstanbul: Yenigün Yayıncılık.

Beydilli, K. (2009). Şark Meselesi. *Halil İnalçık Armağanı I Tarih Araştırmaları*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları, 386-403.

Bıyıklıoğlu, T. (1992). *Trakya'da Millî Mücadele I*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Bozdağ, İ. (1996). *Osmanlı'nın son kahramanları Batı Trakya Türkleri ve Medine Müdafası*. İstanbul: Emre Yayınları.

Bozkurt, A. (2013). Balkan Savaşlarında Edirne'yi kurtarma harekâtı, *100. yıldönümünde Balkan Savaşları ve Edirne*. Edirne Valiliği Kültür Yayınları, İstanbul, 135-148.

Cemal Paşa. (2006). *Hatıralar*. (A. Kabacalı, Haz.). (2. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Erickson, E. J. (2013). *Büyük hezimet Balkan Harpleri'nde Osmanlı Ordusu*. (G. Çağalı Güven, Çev.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 2003).

- Görgülü, İ. (2014). *On yıllık harbin kadrosu 1912-1922 Balkan-Birinci Dünya ve İstiklal Harbi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kutay, C. (1962). *1913'de Garbi Trakya'da ilk Türk Cumhuriyeti*. İstanbul: Tarih Yayınları.
- McCarthy, J. (2014). *Ölüm ve sürgün Osmanlı müslümanlarının etnik kıyımı (1821-1922)*. (F. Sarıkaya, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu. (Orijinal çalışma basım tarihi 1995).
- Ortaylı, İ. (2012). Asker siyasete bulaştı ve Rumeli'deki anavatanı kaybettik. *Atlas Tarih*, 16, 30-36.
- Sertoğlu, M. (1968). Balkan Savaşı sonlarında Edirne'nin kurtarılması hususunda hemen teşebbüse geçilmesi için Atatürk'ün Harbiye Nezareti'ni uyarısına dair bilinmeyen bir belge. *Belleten*, 32(128), 459-468.
- Süer, H. (1981). *Balkan Harbi Şark Ordusu İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması*. Ankara: Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Askeri Tarih Yayınları.
- Ziya Şakir. (2020). *Ziya Şakir'in Edirne Savunması Anıları*. (F. Köksal, Haz.). İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.